

18. 7. 2018

Sen o tvrdém brexitu začíná slábnout

Když britská premiérka Theresa May vystoupila 17. ledna 2017 s dlouho očekávaným projevem k brexitu, oznámila, že nechce, aby byla země jednou nohou v EU a jednou mimo EU. Vyloučila "měkký brexit" a oznámila, že Británie opustí jednotný evropský trh. Uplynul rok a šest měsíců a sen o "tvrdém brexitu" se začíná pomalu ale jistě rozpadat.

Současný, téměř stostránkový, [plán na budoucí podobu vztahů Británie s EU](#) totiž počítá s přijetím společných pravidel u volného pohybu zboží a vyhnutí se vytvoření hranice mezi Irskem a Severním Irskem. Dohoda by měla být podepsána v říjnu letošního roku a neměla by se vztahovat na obchod se službami. Ačkoliv Británie EU opustí v březnu 2019, v následujícím dvouletém přechodném období by dodržovala pravidla EU, ale nemohla by ovlivňovat dění v jejích institucích a agenturách. V těchto dvou přechodných letech by pak měl Londýn jednat s EU o dohodě o budoucích vztazích. Stěžejním bodem plánu je pak ukončení volného pohybu osob po přechodném období v prosinci 2020.

Návrh se však nelíbí zastáncům "tvrdého brexitu" ani londýnské City. Kritiku ohledně návrhu sklidila britská premiérka také od amerického prezidenta Donalda Trumpa. Theresa May dle něj tímto plánem zhatila obchodní dohodu mezi USA a Británií.

Plán rovněž vyvolal řadu rezignací, a to poté, co si pro něj britská premiérka zajistila podporu kabinetu. Na post ministra pro brexit rezignoval David Davis, který funkci vykonával od roku 2016. Davis je zastáncem "tvrdého brexitu" a plán premiérky je dle něj příliš měkký. Svou rezignací chce Davis docílit většího tlaku na vládu, aby nečinila další ústupky ohledně brexitu. Jeho nástupcem se stal bývalý advokát a poslanec konzervativní strany Dominic Raab.

Dalším, kdo tento "měkký" plán neustál, je britský ministr zahraničí Boris Johnson. V rezignačním dopise, který Johnson premiérce zaslal, uvádí, že sen o "otevřené ven hledící globální ekonomice" umírá. Dle něj hrozí pouze polovičatý brexit, v důsledku kterého by se Británie stala kolonií EU. Jeho post nahradí ministr zdravotnictví Jeremy Hunt, který byl dříve zastáncem setrvání Británie v EU, nyní je stoupencem odchodu. Dalšími, kdo v reakci na plán premiérky odstoupil ze svých funkcí, jsou dva místopředsedové konzervativní strany Maria Caulfield a Ben Bradley.

Čím dál větší nervozita a netrpělivost panuje také mezi firmami v Británii. Britská obchodní komora zveřejnila seznam celkem [24 otázek](#), které jsou pro firmy stěžejní. Seznam zahrnuje otázky týkající se DPH, cel a předpisů. Firmy v těchto oblastech nemají o nic víc jasno, než v době krátce po referendu. Mezi otázky patří například to, zda bude zboží podrobena novým postupům a zda bude na hranicích docházet ke zpoždění, či otázky spojené se zaměstnáváním pracovníků ze zemí EU. Některé významné společnosti (Airbus, BMW) rovněž uvedly, že opuštění EU bez dohody by mohlo vést k přesunu jejich výroby mimo Británii.

A co občané, kteří si brexit v referendu odhlasovali? Záleží na tom, jak se jich zeptáte. Když se společnost Opinium občanů dotazovala, zda chtějí mít přístup k jednotnému trhu EU i za cenu volného pohybu práce, 39 % bylo pro setrvání na jednotném trhu a 35 % pro ukončení volného pohybu. Tedy pro měkký brexit. Když ale společnost ORB položila otázku, zda je důležitější

kontrola nad přistěhovalectvím, než přístup k jednotnému trhu, 44 % s tímto tvrzením souhlasilo a 42 % nesouhlasilo. Tedy tvrdý brexit.

Nyní je řada na Evropské unii, aby k plánu zaujala své stanovisko. Unijní vyjednavatel Michael Barnier již dříve avizoval, že plán bude důkladně prostudován, návrhy však musejí být uskutečnitelné.

Jaký bude další vývoj?

Až do předminulého týdne se události okolo brexitu v předchozích třech, čtyř měsících odehrávaly podle již zavedeného scénáře, který však nevedl k požadovanému cíli, tedy dosažení alespoň elementárních obrysů dohody mezi Velkou Británií a EU o tom, jak to tedy bude vypadat s podobou jejich vztahů po 29. březnu 2019, kdy by Británie měla přestat být členem EU.

Rozpolcená Konzervativní strana, uprostřed které tápající premiérka Theresa May marně zápasí s ubíhajícím časem a tím více se ocitá pod tlakem jak těch, kteří stále považují brexit za dobré řešení, tak současně těch, kteří se snaží jej za každou cenu ještě zvrátit a věří v zázrak, že se podaří Británii v EU setrvat, nenabízí pro jednoznačné řešení odpovídající zázemí. A když přišla premiérka s návrhem, který byl za dané situace více než rozumný a počítal s vytvořením zóny volného obchodu s EU, reagovali zastánci "opravdového brexitu", tedy tímto úkolem speciálně pověřený ministr a za britskou stranu hlavní vyjednavatel (který nikdy nebyl s to být opravdovým partnerem svému evropskému protějšku Michelu Barnierovi) David Davies a svérázný ministr zahraničí Boris Johnson rezignací na své vládní posty.

V podmínkách britské bezradnosti a neschopnosti obsahově naplnit to, co mírná většina britské populace před více než dvěma lety požadovala, je těžké identifikovat hlavní motivy rozhodnutí obou politiků. Je to nepřekročitelná míra jejich zásadovosti, jež jim neumožnila se ztotožnit s návrhem premiérky? Anebo se jedná o pouhý politický krok, jehož konečným cílem je premiérku svrhnout a nastolit podmínky opravdového oddělení Británie od EU?

S jakými možnostmi je tedy nyní možné pracovat, zvláště když již alespoň došlo k obecné shodě nad podmínkami rozvodu? Zásadní možnosti jsou dvě: rozchod s dohodou, anebo rozchod bez dohody.

V případě rozchodu s dohodou se nabízejí nejrůznější varianty jeho měkkosti či tvrdosti, resp. toho, jak intenzivní budoucí vztahy Británie s EU budou. Je zřejmě naivní očekávat, že bude velmi rychle vytvořena nějaká zcela nová dohoda, ušitá na míru právě této nastalé situaci. K té by mohlo dojít snad s větším časovým odstupem, až vášně na obou stranách ochladnou a až se Británie ukáže být přesvědčivější a čitelnější partner. Jedním z limitů této dohody bude úpěnlivá snaha všech zbývajících států EU-27, aby v rámci této dohody náhodou Británie neměla komfortnější a výhodnější podmínky, než když byla v EU.

Druhou variantou pro Británii je stát se členem Evropského hospodářského prostoru prostřednictvím obnovení členství v EFTA (Evropské sdružení volného obchodu). Zde by se Británii zachovával velký prostor vstupu na vnitřní trh Unie, ale za podmínek, které by Británie prakticky nemohla ovlivnit (což je nepřijatelné pro zastávce tvrdého brexitu).

Třetí variantou je sada bilaterálních dohod po vzoru Švýcarska; je však naprosto neproveditelné k těmto dospět během následujícího půl roku.

Čtvrtou variantou je pak dohoda o partnerství s EU (kterých však má EU uzavřeny desítky a žádné zvláštní privilegium z nich neplyne; rozhodně ne v míře byť jen přibližně srovnatelné s britskými možnostmi na vnitřním trhu v současnosti).

Pátá, velmi provizorní varianta, se nyní může zdát být docela pravděpodobná: prodložení délky trvání přechodného období přes nyní stanovený horizont v prosinci 2020, a to s vírou, že se během této doby "něco stane".

Scénář mimo dohodu rovná se anarchie, na které musí nutně Británie drasticky ztratit. Tento scénář předpokládá uzavření odchodu Británie se všemi náklady jdoucími na vrub britské strany a fakt, že první vteřinou 30. března 2019 se Británie stává zcela ordinární třetí zemí vůči EU bez jakékoliv výhody (s výjimkou udržení výsad, které jsou součástí přechodného období). A bude na Británii, zda bude iniciovat uzavření zcela nové dohody s EU, anebo se obrátí na globální křižovatce na jiný směr. Každopádně toto uzavření nové dohody nějakou dobu (řekněme v řádu jednotek let) potrvá a do té doby bude mít Británie vstup na evropský trh za podmínek, na které byla 45 let zvyklá, významně pozastaven.

Petr Zahradník (pzahradnik@csas.cz), Tereza Hrtúsová (thrtusova@csas.cz)